

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Осейка Дмитрія Андрійовича
«Зміна парадигми гуманітарної безпеки України в умовах воєнного стану»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 033 «Філософія»

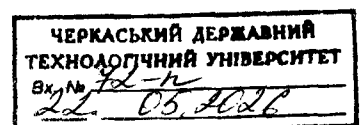
Актуальність теми дослідження

Сьогодні Україна перебуває в епіцентрі не лише геополітичного протистояння, а й фундаментальної трансформації національної самосвідомості. Традиційні підходи до гуманітарної безпеки, що базувалися на концепціях мультикультуралізму та ліберальної відкритості, в умовах повномасштабної війни виявилися недостатніми для протидії екзистенційним загрозам. Саме тому зміна парадигми гуманітарної безпеки стає не просто науковим питанням, а стратегічним завданням для виживання держави.

Актуальність дослідження Осейка Дмитрія Андрійовича на тему «Зміна парадигми гуманітарної безпеки України в умовах воєнного стану» обумовлена необхідністю переосмислення переходу до нових підходів у визначенні ключових чинників, що впливають на її сутність та зміст. Автор слушно зауважує, що війна прискорила процеси консолідації української політичної нації, де самоідентифікація базується на спільному досвіді боротьби та прагненні до незалежності. Це створює запит на розробку нових ідеологічних засад гуманітарної безпеки, здатних забезпечити стійкість суспільства до інформаційних та культурних загроз.

Тема дисертації є надзвичайно своєчасною через складність адаптації глобальних політичних доктрин до українських реалій. В умовах воєнного стану виникає гостра потреба в балансі між євроінтеграційними прагненнями та збереженням національної самобутності. Дослідження механізмів впливу ліберальних, консервативних та націоналістичних ідей на формування сучасної ідентичності дозволяє виявити ризики втрати культурного коду та загрози внутрішніх конфліктів.

Актуальність дослідження також підсилюється зростанням ролі інформаційної безпеки як складової гуманітарного простору. У сучасних реаліях маніпуляція громадською думкою та пропаганда стають інструментами

дестабілізації суспільства. Зміна парадигми гуманітарної безпеки передбачає не лише захист території, але й ментального простору громадян через розвиток медіаграмотності та критичного мислення.

Таким чином, наукове обґрунтування нової парадигми гуманітарної безпеки України є критично важливим для забезпечення соціальної згуртованості, зміцнення демократичних інститутів та формування ефективної державної політики, яка б відповідала викликам воєнного часу та стратегічним цілям повоєнного відновлення. Відтак, тема дисертаційного дослідження Осейка Д. А. має безпосереднє прикладне значення для національної безпеки держави.

Дисертант здійснює глибокий аналіз трансформаційних процесів у системі національної безпеки, фокусуючи увагу на концептуальному переосмисленні гуманітарної сфери. Чітко визначена мета дозволила автору не лише визначити поняття «гуманітарна безпека», а й обґрунтувати перехід до нової, людиноцентричної парадигми в умовах екзистенційних викликів воєнного стану.

У межах поставлених завдань з'ясовані тенденції адаптації державних та громадських інституцій до умов повномасштабної війни. Ґрунтовно розглянуті міжнародні стандарти стійкості (resilience) та практики провідних інституцій (ООН, НАТО, ЄС), що дозволило виокремити прогалини у вітчизняному законодавстві. Акцентована увага на механізмах захисту вразливих верств населення та ВПО не тільки як об'єктів соціальної опіки, а й суб'єктів формування нової соціальної стійкості.

Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно, що дозволило вийти на рівень побудови цілісної концептуальної моделі гуманітарної політики. Дисертаційне дослідження сприяє поглибленню філософсько-політичного осмислення феномену безпеки, пропонуючи дієві інструменти для зміцнення гуманітарного простору України у воєнний та післявоєнний періоди. Робота демонструє високий рівень теоретичного узагальнення та практичну значущість для державного будівництва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Обґрунтованість результатів дослідження забезпечена використанням комплексного методологічного інструментарію. Його основу створюють структурний, інституціональний та юридично-правовий підходи, що дозволяють розглядати безпеку як системний феномен. Особливу роль відіграє людиноцентричний підхід, що фокусує увагу на захисті прав уразливих верств населення.

Не менш доцільними вступає низка методів: історико-діалектичний та історико-правовий (еволюція понять), порівняльно-правовий (зіставлення зі стандартами ЄС та ООН), а також системно-структурний аналіз. Достовірність рекомендацій підтверджується контент-аналізом нормативної бази та емпіричними даними (статистика Мінсоцполітики, звіти ОБСЄ та UNESCO). Такий синергетичний підхід забезпечує об'єктивність наукового аналізу.

Інформаційна база дослідження має комплексний міждисциплінарний характер. Її основу становлять праці фундаторів національної безпеки (В. Горбулін, Л. Губерський), що розглядають гуманітарний вимір як «м'яку силу». Вагомий блок джерел формують юридичні та соціологічні студії проблем ВПО (Д. Селіхов, О. Бойко, І. Кресіна) та галузеві дослідження з питань освіти й інформаційної стійкості (Л. Гриневич, В. Ліпкан). Особливе значення мають міжнародні джерела: концепції ООН про «human security», звіти ОСНА (Humanitarian Response Plan), документи ЄС, НАТО та МКЧХ щодо стратегій стійкості (resilience) та норм міжнародного гуманітарного права. База поєднує теоретичні напрацювання з ґрунтовним масивом нормативно-правових актів і емпіричних даних воєнного часу.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 235 сторінок. Обсяг основного тексту становить 199 сторінок. Список використаних джерел налічує 207 найменувань (з них 86 – іноземних).

Структура роботи, вибудована логічно, відповідає меті та поставленим завданням. Аналіз основного змісту дисертації дозволяє зробити висновок, що загалом поставлені завдання Осе́йко Д. А. успішно виконав.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено аналізу теоретико-методологічних засад гуманітарної безпеки. Автор розглядає її як багатогранний соціокультурний феномен, що інтегрує філософські, соціологічні, політичні та правові аспекти. У центрі уваги перебуває людина як базова цінність, а методологія спирається на принципи системності, гуманізму та збереження національної ідентичності. Дисертант аналізує гуманітарну безпеку крізь призму морально-ціннісної консолідації суспільства та соціальної згуртованості. Особлива увага приділяється впливу глобальних викликів (війни, міграційні кризи) на трансформацію гуманітарної політики. В даному розділі

Осейко Д. А. закладає фундамент для розуміння безпеки не лише як захисту від загроз, а як умови для сталого розвитку й самореалізації особистості.

У другому розділі дисертації дійснено комплексний аналіз соціальних та інституційних вимірів гуманітарної безпеки України в умовах сучасних викликів. Її соціальний аспект вивчається крізь призму суспільної згуртованості, довіри та захисту прав людини як ключових факторів стійкості держави. Увага фокусується на інституційному механізмі, що охоплює діяльність органів влади, волонтерських організацій та міжнародних структур у формуванні гуманітарної стійкості. Дисертант обґрунтовує перехід від реактивного управління кризами до використання проактивних стратегій, де пріоритет належить запровадженню принципів людиноцентризму, інклюзивності, соціальної солідарності та партнерства. Україна досліджується як генератор унікальних гуманітарних практик, що формують її нову ідентичність у світі.

Третій розділ дисертації присвячено аналізу війни як каталізатора трансформації системи гуманітарної безпеки України, що зміщує пріоритети державної політики на захист людини, підтримку ВПО та ветеранів, а також збереження культурної спадщини. Особливу увагу приділено інформаційній безпеці та протидії дезінформації як чинникам національної стійкості. Осейко Д. А. обґрунтовує нову парадигму гуманітарної безпеки – людиноцентричну та інклюзивну, що базується на синергії держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Здобувач доводить, що ефективність гуманітарної відповіді визначається якістю управління та координації ресурсів, що є стратегічною основою для успішного повоєнного відновлення держави.

У четвертому розділі дисертації йдеться про розробку концепції поствоєнного розвитку гуманітарної безпеки України як стратегічного фундаменту відновлення держави. Зазначено, що в нових реаліях гуманітарна сфера стає осердям національної стійкості та чинником цивілізаційної суб'єктності України у світі. Підкреслюється необхідність модернізації освітньої, наукової та культурної галузей, а також розвитку людського капіталу. Дисертант наголошує на важливості синергії між державою, бізнесом та громадянським суспільством, а також на необхідності інтеграції в міжнародні системи безпеки. В даному розділі містяться пропозиції щодо впровадження комплексної системи оцінювання гуманітарного розвитку та визначаються шляхи глибокої трансформації суспільства на засадах демократії, людиноцентризму та європейських цінностей.

Дисертація Осейка Д. А. за рівнем наукової новизни, змістом, логікою

викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 033 «Філософія».

Робота написана державною мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 31.05.2019 № 759). Виклад матеріалу загалом подається обґрунтовано, розділи дисертації пов'язані між собою, висновки і пропозиції випливають зі змісту дисертації та отриманих здобувачем результатів. Авторські положення і наукові розробки, пропозиції та рекомендації, наведені в роботі, деталізовані дисертантом і доведені до можливості практичного застосування.

Таким чином, тема дослідження, його мета, предмет і об'єкт, перелік поставлених та вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць відповідають чинним нормативним вимогам до наукових робіт такого рівня.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

За результатами ознайомлення зі змістом дисертації, публікаціями та матеріалами апробації, коректним є висновок, що поставлена мета дослідження досягнута. Це знайшло відображення в основних положеннях дисертаційної роботи, сформульованих автором, та науковій новизні отриманих результатів.

Представлена дисертаційна робота є цілісним науковим внеском, що суттєво доповнює сучасний філософський, політологічний та правовий дискурс.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є:

- по-перше, концептуальне переосмислення категорії «гуманітарна безпека». Автор успішно долає вузьке, суто галузеве розуміння цього терміна як синоніма соціальної допомоги, пропонуючи натомість інтегративну інтерпретацію. У роботі гуманітарна безпека постає як складна система, де правові, освітні, наукові та культурні компоненти синтезуються в єдиний механізм захисту національного буття в умовах збройної агресії. Таке уточнення понятійного апарату дозволяє точніше ідентифікувати об'єкти захисту та джерела загроз у сучасному безпековому середовищі;

- по-друге, особливої наукової цінності заслуговує авторська концептуальна модель нової парадигми гуманітарної безпеки. Впровадження

принципів людиноцентричності та стійкості (resilience) як методологічної основи дослідження дозволяє дисертанту обґрунтувати перехід від пасивного реагування на кризи до проактивного формування безпекового простору. Ця модель вирізняється системністю, оскільки поєднує внутрішні соціально-гуманітарні трансформації з міжнародними стандартами кооперації, що є критично важливим для інтеграції України в глобальні безпекові структури;

- по-третє, вагомим практико-орієнтованим результатом є систематизація прогалин у правовому забезпеченні гуманітарної сфери. Здобувач не просто констатує наявність проблем, а здійснює глибокий критичний аналіз законодавства щодо прав ВПО, доступу до освіти та інформаційної безпеки. Це дозволило розробити конкретні рекомендації для органів державної влади, спрямовані на перехід від «екстреної допомоги» до стратегічного планування поствоєнного відновлення;

- по-четверте, наукову значущість роботи підтверджує доведення ефективності адаптації міжнародного досвіду (ЄС, НАТО, ООН) до унікальних українських реалій. Автор обґрунтовує, що гуманітарна безпека є ключовим чинником національної стійкості, забезпечуючи збереження соціальної єдності та ідентичності як базису для перемоги та подальшого демократичного розвитку держави.

Таким чином, отримані результати мають високий ступінь наукової новизни, відзначаються логічною завершеністю та створюють надійне підґрунтя для подальших теоретичних розробок і практичних реформ у сфері національної безпеки України.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційного дослідження Осейка Д. А. полягає у переосмисленні природи гуманітарної безпеки, яка в умовах воєнного стану трансформується з вузької галузевої категорії у багатовимірний концепт національної стійкості. Автор уточнює понятійно-категоріальний апарат через демонстрацію взаємозв'язку між «людською безпекою» та концепцією «resilience». Розроблена концептуальна модель гуманітарної безпеки, що інтегрує освітні, культурні та інформаційні виміри, створює нову методологічну базу для аналізу захисту прав вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, у кризових умовах.

Практичне значення отриманих результатів визначається їхньою безпосередньою спрямованістю на вдосконалення державної політики та

нормотворчої діяльності. Пропозиції дисертанта можуть бути імплементовані у стратегії національної безпеки та програми поствоєнного відновлення України для посилення соціальної згуртованості та протидії дезінформації. Рекомендації щодо захисту культурної спадщини та модернізації освітнього простору мають прикладну цінність для органів державної влади та міжнародних гуманітарних організацій. Крім того, матеріали дослідження стають надійним підґрунтям для розробки нових навчальних курсів із безпекознавства та права, забезпечуючи інтеграцію світового досвіду стійкості у вітчизняну освітню практику. Поєднання глибокого аналізу з прогностичними сценаріями розвитку робить роботу дорожньою картою для формування суб'єктності України у глобальному гуманітарному просторі.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях та особистий внесок здобувача

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 7 наукових працях, зокрема в 5 одноосібних статтях у наукових фахових виданнях України з тематики дисертаційного дослідження, 2 статтях в іноземних виданнях та 5 тезах за матеріалами наукових конференцій.

Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Основні ідеї та розробки, здійснені в рамках дисертаційної роботи, у тому числі ті, що характеризують наукову новизну, практичне значення дослідження, отримані ним особисто.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційне дослідження Осеяка Дмитрія Андрійовича заслуговує позитивної оцінки. Разом із тим, доречно акцентувати увагу на таких зауваженнях та пропозиціях.

1. У розділі 1 автор справедливо наголошує на людиноцентричному підході та розглядає людину як базову цінність. Проте, у філософії безпеки існує давня дискусія щодо того, що є пріоритетним у надзвичайних умовах: права та

безпека окремого індивіда (концепція human security) чи безпека державної інституції як гаранта виживання нації загалом. Дисертант описує гуманітарну безпеку як «інтегральний чинник суспільного прогресу», але залишається дискусійним питання: як змінюється ця парадигма, коли інтереси індивідуальної гуманітарної безпеки (наприклад, право на вільне пересування або ухилення від ризиків) вступають у протиріччя з вимогами державної безпеки в умовах воєнного стану? Виникає питання до здобувача: Як саме у запропонованій вами новій парадигмі вирішується діалектичне протиріччя між «правами індивіда» та «безпекою колективного цілого (держави)», і чи не веде надмірний акцент на людиноцентризмі до послаблення мобілізаційного потенціалу гуманітарної сфери в умовах війни?

2. У роботі недостатньо деталізовано механізми координації між державними інституціями та структурами громадянського суспільства. Хоча автор слушно наголошує на важливості синергії між органами влади, волонтерськими організаціями та міжнародними партнерами як основи національної стійкості, у тексті дисертації бракує критичного аналізу потенційних інституційних конфліктів та дублювання функцій, що неминуче виникають в умовах воєнного стану. Зокрема, декларуючи перехід до моделі «партнерства», здобувач не повною мірою розкриває правові та адміністративні важелі, які б запобігали хаотичності у розподілі гуманітарних ресурсів та забезпечували єдиний стандарт надання послуг різними суб'єктами. Обґрунтування нової інституційної моделі виглядає дещо ідеалізованим, оскільки поза увагою залишається питання бюрократичної інерції та спротиву системи змінам, що може суттєво гальмувати імплементацію запропонованої людиноцентричної парадигми. Таким чином, робота виграла б від більш глибокого аналізу реальних суперечностей у взаємодії державного та громадського секторів, що дозволило б розробити більш прикладні рекомендації щодо оптимізації управлінської вертикалі в гуманітарній сфері.

3. У структурі гуманітарної безпеки головний акцент робиться на інституційному, нормативно-ціннісному та ресурсному компонентах. Водночас значно менше уваги приділяється соціальному, екологічному та іншим аспектам, дотичних до гуманітарної безпеки. Не зовсім зрозуміло яке місце займає гуманітарна безпека у загальній структурі безпеки.

4. Ми підтримуємо висновок дисертанта щодо необхідності забезпечення високого рівня соціальної згуртованості та довіра між громадянами. Але, як свідчать дослідження нобелівських лауреатів у галузі економіки за 2024 рік Д.

Аджемоглу, С. Джонсона та Дж. Робінсона, суспільна довіра до державних інституцій та їхня інклюзивність не менш значущі

5. У третьому розділі зазначена важливість міжнародної допомоги та координації з глобальними інституціями (ООН, МКЧХ тощо) як чинника стійкості, проте поза увагою дослідника залишилася критична оцінка загрози втрати державою «гуманітарного суверенітету». В умовах затяжної війни делегування значної частини функцій із забезпечення життєдіяльності вразливих груп міжнародним донорам може призвести до послаблення власних інституційних спроможностей держави та формування моделі «реципієнтної залежності». У тексті дисертації бракує аналізу стратегій поступового виходу з-під зовнішнього гуманітарного управління та переходу до самодостатніх національних механізмів, які б враховували ймовірність зменшення обсягів міжнародної підтримки у середньостроковій перспективі. Обґрунтування нової парадигми виглядало б більш збалансованим, якби дисертант запропонував методологію оцінки ефективності міжнародної допомоги не лише за кількісними показниками залучених ресурсів, а й за критерієм зміцнення (а не заміщення) національної спроможності органів влади та місцевих громад самостійно вирішувати гуманітарні проблеми. Це дозволило б уникнути ідеалізації міжнародної кооперації та надати рекомендаціям більшої реалістичності в контексті забезпечення довготривалої безпеки.

6. У четвертому розділі автор слушно наголошує на важливості впровадження «комплексної системи оцінювання» як обов'язкової умови ефективного управління гуманітарною сферою, у тексті дисертації ці індикатори мають здебільшого декларативний та узагальнений характер. Зокрема, залишається нез'ясованим, за якими саме верифікованими показниками пропонується вимірювати такий складний і суб'єктивний параметр, як «гуманітарна стійкість» або «цивілізаційна суб'єктність» у поствоєнний період. Без чітко визначеної методології моніторингу запропонована концепція ризикує залишитися на рівні теоретичних побажань, складних для імплементації в реальну державну практику.

Проте, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують наукової цінності дослідження та можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Осейка Дмитрія Андрійовича на тему «Зміна парадигми гуманітарної безпеки України в умовах воєнного стану» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни і має теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 507 від 03.05.2024 року) і може бути подана до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Осейко Дмитрій Андрійович – автор дисертації «Зміна парадигми гуманітарної безпеки України в умовах воєнного стану», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 «Філософія».

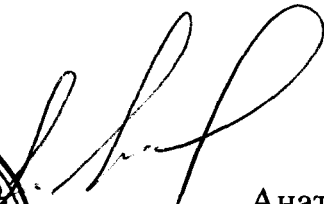
Офіційний опонент:

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
і суспільних наук
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Володимир МАНДРАГЕЛЯ

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Анатолій ПРИСТУПА